

cunt DD. multi cum S. Antonino, quoties ex incisione imminet periculum gravis morbi; & quidem practice loquendo verum est, cum etiam tunc temporis non desit morale periculum mortis.

98. Denique impotentia oriri potest ex mixtione sexus, cum alter conjugum est hermaphroditus. Tunc autem si alter sexus prævaleat, eo tantum uti potest; si uterque sit par, ei datur optio; ita tamen, ut quem semel elegerit, semper retineat. Qua ratione valide contrahunt, cum vere sint potentes ad usum generationis. Non ita evirati, & eunuchi, quando carent utroque teste; secus si unum saltem habeant integrum testiculum. Const. ex bulla Sixti V. *Cum frequenter*. Valide autem contrahunt senes, & steriles, quia potentes sunt ad copulam, etsi non prolificum, aut nullum semen emittant. Atque idem est de iis, quæ non edunt foetum, nisi mortuum, vel non nisi cum periculo vitæ. Impuberes vero ratione utentes jure tantum Ecclesiastico invalide contrahunt, cum eorum impotentia sit temporanea.

99. *Quæst. 15.* Quid de impedimento raptus? Raptus est abductio feminæ de loco in locum matrimonii causa. Hinc non sufficit, si mulier de uno in aliud ejusdem domus cubiculum a viro transferatur, etiamsi per vim illam cognoscat: sufficit vero si transferatur in locum separatum, in quo illa sit sub potestate viri, quamvis ibi eum eo rem non habeat. Debet tamen abduci matrimonii causa; quicquid enim alii contra septiant, non est

impedimentum raptus feminæ, libidinis tantum exercendæ causa, cum finis Concilii solum fuerit consulere libertati matrimonii. Quare nec impedimentum incurrit rapiens feminam, non invitam, nec repugnantem, licet repugnent parentes. Incurrit tamen pœnas raptoribus impositas. Quid si mulier virum rapiat? Communis est opinio non incurri impedimentum, quod solum a Concilio imponitur viro rapienti.

Nota, raptorem, præter impedimentum, subire excommunicationem ipso jure, sicut & omnes ei auxilium præbentes. Sed non nisi post judicis sententiam subjacet aliis pœnis, puta, dationi mulieris, infamiae, inhabilitati ad dignitates, & amissioni gradus.

CAPUT VIII.

De revalidando Matrimonio, & de impedimenti dispensatione.

100. Nota: Matrimonium potest esse nullum ob impedimentum juris naturæ, vel ob impedimentum ab Ecclesia impositum. Circa 1. nequit Ecclesia dispensare; bene vero circa secundum, ut experientia constat. Ubi vero dubitatur de valore matrimonii contracti, post diligentem inquisitionem præsumi potest esse validum. Quod si de illius impedimento Ecclesiastico est vera probabilitas, & simul de ipsius valore, præsumitur Ecclesia velle in eo, si forte adsit, dispensare propter bonum animarum. Ita DD. communiter.

101. *Quæst. 1.* Quo modo revalidandum sit matrimonium nullum ex defectu consensus? R. 1. si defectus consensus fuit ex utraque parte, necesse est ut uterque consensum renovet, & verbis, aut alio signo externo illum exprimat, cum prior consensus plane fuerit nullus. R. 2. si altera pars fecte consentit, altera vere; iis, qui fecte contraxit, tenetur revalidare matrimonium per verum consensum, & quidem ex iustitia, ut servetur æqualitas. Ita Soto, Salmant. alii. Sed probabilius negant alii multi cum Navarro, eo quod nullum fuerit matrimonium, & uterque liber maneat. Ad id tamen obligabitur fecte consentiens, si aliter reparari nequeant damna innocenti illata. Et quamvis aliqui velint eum, qui valide contraxit, teneri monere conjugem de nullitate matrimonii; communis tamen, ac verior sententia id negat, docens sufficere, ut is, qui ex metu, vel fictione contraxit, liberum deinde ponat consensum. Ita expresse D. Th. Suppl. q. 47. art. 4. ad 2. dicens: *ex consensu libero illius, qui primo coactus est, non fit matrimonium, nisi in quantum consensus procedens in altero adhuc manet in suo vigore; unde si dissentiret, non fieret matrimonium.*

102. Hinc validum redderetur matrimonium, si pars, quæ fecte consentit, post cognitam nullitatem conjugii, suum consensum exprimat per copulam conjugalem, altera parte ignara impedimenti. Tunc enim adest simultas moralis utriusque consensus, quæ requiritur ad valorem contractus. Nec obest, quod si altera pars innocens certior fieret nullitatis matrimonii, forte

non consentiret; id enim non tollit, quo minus re vera consenserit, & consensus moraliter perseveret, quandiu ipse non retractetur: Constat totum id ex c. *insuper 4. qui matrim.*, & ex c. *proposuit I. de eo, qui, dux.* & denique ex c. *ad id 21 de spons.*, ubi legitur: *quamvis ab initio invita juisset ei tradita, & renitens, tamen quia postmodum per annum, & dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, & ad ipsum est cogenda redire.*

103. R. 3. Si matrimonium fuit nullum ob occultum impedimentum, sed in facie Ecclesiæ celebratum, non est opus illud denuo redintegrare coram Parocho, & testibus. Ita probabilior, & communior sententia: quia Concilium Trid. præscribit præsentiam parochi, & testium, ut obviam eat incommodis, quæ ex nuptiis clam initis oriuntur. Unde non videtur decreto suo comprehendisse hanc hypothèsim, in qua matrimonium fuit publice contractum, adeoque satis erit renovare consensum, ex cujus defectu nullum fuit matrimonium. Ita sæpe declaravit S. Pœnitentiaria, & S. Cong. C. teste Bened. XIV. *notif. 87. n. 62.* Id tamen locum habet, cum impedimentum est occultum; nam si publicum sit, publice matrimonium revalidari debet.

104. Sed quæres: quando censetur occultum impedimentum, cum in litteris S. Pœnitentiariæ dicitur: *modo impedimentum occultum sit.* Responderi solet, illud dici occultum, quod non est publicum majori parti Parochiæ, viciniæ, vel Collegii. Sed ut apposite animadvertit Bened. XIV. tunc Confessario abstinendum est ab exe-

quenda dispensatione, cum ex circumstantiis prudenter conijcere potest impedimentum ex occulto posse fieri publicum. Potest autem aliquando evenire, ut crimen *materialiter* publicum sit viciniae, sed *formaliter* occultum, nimirum si ignoretur ab illo nasci impedimentum affinitatis, & tunc potest etiam impetrari dispensatio. In impedimento autem criminis solet exigi, ut sit *omnino occultum* ad dispensandum; nequit autem tale appellari, quod per duos testes probari potest. V. laudatum Benedictum.

105. *Quaest. 2.* An cum matrimonium fuit nullum ex consanguinitate, vel alio impedimento dirimente, opus sit, ut ablato impedimento, uterque conjux fiat conscius de nullitate matrimonii? R. 1. certum est in ea hypothese requiri dispensationem, ut revalidetur matrimonium. 2. ante absentiam dispensationem, conjugem impedimenti conscius non posse petere debitum, quamvis possit reddere, saltem si non sit ipsi certum impedimentum.

R. 3. Quicquid alii dicant, & nos in 1. editione dixerimus, probabilius censeo, extra casum urgentis necessitatis utrumque conjugem debere fieri certiores de nullitate prioris matrimonii; maxime cum in litteris S. Pœnitentiariæ apponatur clausula: *ut dicta muliere de nullitate prioris consensus cerciorata, uterque inter se de novo secreta contrahere valeant.* Quamvis enim aliqui sentiant cum Navarro eam clausulam vim non habere conditionis, sed instructionis, potius tamen assentior Bened. XIV. censenti eam veram importare conditionem.

106. Quod si ex notitia impedimenti grave damnum timeri possit, eo quod ex separatione conjugum orientur scandala, rixæ, pericula mortis, infamiæ gravis, cet. licitum est uti benigniori sententia, docente sufficere, ut pars conscia impedimenti consensum renovet, curetque, ut pars alia ignara impedimenti ipsum quoque vel expresse, vel in virtute renovet. Sed quo modo id fieri possit, non convenit inter DD. Primus erit, si ab altero dicatur: *quando nupsi non habui consensum verum: nunc ipsum præstare volo: visne & tu ipsum præstare?* Hunc modum præstandi consensum facile DD. admittunt; sed cum periculum sit, ne pars inscia impedimenti illud agnoscat, & separari velit cum periculo gravis damni, alii assignant hanc rationem: *si nullum fuisset nostrum matrimonium, nonne iterum me accipere intendis?* Sed hæc ratio multis non placet; sic enim altera pars non ponit consensum absolutum, & a priore independentem.

107. Tertius modus renovandi consensum, erit, si sponsus, v. g. dicat: *angor scrupulis de valore nostri matrimonii; ideoque renovemus consensum.* Ita Navarrus, Salmant. alii, & quidem hac ratione habetur novus consensus a primo independens, quamvis notitia certa non sit de nullitate matrimonii. Alios renovandi modos vide apud auctorem, qui ait sufficere copulam affectu maritali habitam, sublato per dispensationem impedimento, quando non sit alius modus exprimendi consensum sine periculo gravioris damni, vel scandali; sed hoc

scandalum, ait Sanctius, ut plurimum timeri non potest, si impedimentum se habeat ex parte viri. Consule laudatum Bened. XIV. *notif.* 87. n. 74.

108. *Quæst.* 3. In quibus impedimentis possit Papa dispensare? R. 1. potest certe in impedimentis juris Ecclesiastici; quia ejus est tollere impedimentum, cujus est ponere. R. 2. in impedimento juris naturæ non potest quidem Papa dispensare, potest autem, urgente gravi necessitate, declarare validum esse matrimonium, non obstante impedimento, quod illi probabiliter obest jure naturæ, ut re ipsa declaravit Clém. XI. 2. Apr. 1701. de matrimoniis a quibusdam populis Indiarum valide contractis. *De Pontificis autem potestate, postquam dispensavit, dubitare, instar sacrilegii est, inquit Bened. XIV. de Syn. Diœc. c. 6.*

109. *Quæst.* 4. An, & quando Episcopus dispensare possit in impedimento dirimente? R. 1. nequit Episcopus dispensare ante contractum matrimonium, nisi impedimentum sit occultum, & gravis urgeat necessitas, v. g. ad legitimandam prolem, vitandam infamiam, vel alia gravia damna; tunc enim aut nulla est reservatio, aut Papa censetur tacite consentire. Quod si impedimentum sit publicum, id non potest Episcopus, cum esset ratio scandalii, & sponsi debeant a nuptiis desistere. R. 2. in impedimento dirimente matrimonium jam contractum non potest Episcopus ordinario jure dispensare, nisi tacite consentiente Pontificè in vera necessitate, cum non est fa-

cilis aditus ad ipsum. Ut vero Episcopus possit ita dispensare, requiritur, ut matrimonium bona fide contractum fuerit, saltem ex parte unius conjugis. Nam si uterque contraxit mala fide, separandus est ex Trid. Sess. 24. c. 5. dicente: *Si quis inter gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spz dispensationis consequendæ careat... non enim dignus est, qui Ecclesia benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temere contempsit.* Episcopus autem, qui urgente necessitate potest dispensare, potest etiam aliis delegare facultatem dispensandi, ut communis est opinio DD. si paucos excipias.

110. *Quæst.* 5. Quinam possint dispensare in impedimentis tantum impedientibus? R. 1. ex ordinaria potestate possunt Episcopi dispensare ad contrahendum matrimonium, exceptis voto castitatis perfecto, & sponsalibus prioribus. Possunt quoque dispensare in impedimentis, matrimonio advenientibus, quæ impediunt petitionem debiti, v. g. cognationis spiritualis, vel affinitatis: pariter in matrimonio contracto ab habente votum castitatis possunt dispensare quoad petendum debitum, sive votum præcesserit, sive subsequutum fuerit matrimonium. R. 2. Regulares ex privilegio possunt cum facultate Provincialium dispensare ad petendum debitum conjugale. Imo & aliqui DD. concedunt Regularibus potestatem dispensandi: in voto castitatis ad contrahendum matrimonium, urgente gravi necessitate. Sed contra dicunt Suarius, Sanctius, Sporer, aliique communiter.

111. *Quest. 6.* Quænam sufficiat causa, ut licite dispensetur in impedimentis dirimentibus. R. requiritur justa causa, eoque gravior, quo gradus affinitatis, vel consanguinitatis est propinquior. Inter causas autem assignatas numerantur 1. extinctio gravis odii, vel litis inter propinquos. 2. ablatio scandali. 3. inæqualitas matrimonii, nisi nuptiæ fiant inter propinquos. 4. defectus justæ dotis. 5. conservatio facultatum in eadem cognatione. 6. merita petentis dispensationem. 7. instauratio matrimonii bona fide contracti, vel etiam mala, si matrimonium fuerit consummatum, vel adsit fama de copula habita. 8. necessitas auxilii, puta, si mulier ex defectu viri non possit litibus assistere, vel filiis suis providere. Item ætas feminae, ex edens 24. annum. Denique periculum perversionis a fide. Addunt aliqui pro causa facilioris dispensationis subministrationem pecuniæ in subsidium pauperum vel alterius operis pii, ut fieri solet ex præcepto Innoc. X. Hanc causam non esse admittendam censet Concina, præsertim jubente Trident. ut dispensationes fiant omnino gratis, & aliter ansa detur hæreticis mussitandi. Nihilominus eam esse causam justam dispensandi præter alios multos DD. docet Bened. XIV. *Notif. 87. n. 26.* cum Pallavicino.

112. Hic tamen notare oportet 1. fieri posse, ut aliqua ex adductis causis non sufficiat, quæ tamen simul cum aliis satis sit ad obtinendam dispensationem. 2. ut dispensatio non sit subreptitia, explicanda sunt omnia impedimenta, quæ adsunt, item cognatio sive carna-

lis sit, sive spiritualis; item gradus, linea, & an recta sit, an transversa. Quod si manifestetur remotior gradus consanguinitatis, vel affinitatis, reticendo propinquiores, secundum aliquos invalida est dispensatio; secundum alios vero erit quidem illicita, sed non invalida, modo propinquitas non sit in primo, vel secundo gradu. Si dubitetur, an causa allegata vera fuerit, vel falsa, vel an ea, quæ falso est allegata, fuerit finalis, vel impellens tantum? in his, & aliis dubitationibus dispensationem subsequentiibus standum est pro valore dispensationis obtentæ. 3. cum petitur dispensatio pro matrimonio contrahendo inter propinquos, explicanda est copula incestuosa inter ipsos habita ad finem obtinendæ dispensationis; aliter nulla evadit dispensatio. Constat ex bulla Innoc. XII. renovata a Bened. XIV. per bullam *Pastor bonus*. Imo etsi copula fuerit habita sine pravo animo facilius obtinendæ dispensationis, quicquid alii dicant, reticeri non debet copulæ circumstantia, quæ difficiliorem reddit dispensationem. Legatur textus laudatæ bullæ: *Pastor bonus*, ex qua disci possunt alia multa ad praxim dispensationis pertinentia.

113. Formula autem petendæ dispensationis a S. Pœnitentiaria ad contrahendum, sive revalidandum matrimonium erit hujusmodi.

*Eminentissime, & Reverendissime
Domine.*

Exponitur humiliter Eminentiæ V. pro parte

devoti illius Oratoris N. (vel Titii, vel alterius ficti nominis) quod postquam idem Orator carnaliter cognovit Fabiam, postea ignarus impedimenti, bona fide (vel conscius impedimenti) tractatum habuit de contrahendo matrimonio cum sorore Fabiæ; & nisi ad effectum delucatu, cum tractatus sit publicus, & occultum impedimentum, exinde scandala verosimiliter exoritura sint; cupit Orator de præmissis absolvi, & secum dispensari. Quare humiliter supplicat Eminent. V. ut super his de opportuno remedio auctoritate Apostolica providere dignetur.

Dignetur Eminentia V. responsum dirigere ad me infrascriptum. N. Hic exprimendum nomen, & cognomen illius, ad quem rescribendum est, & oppidum, vel Civitas, ad quam mittenda est responsio, idque vulgari lingua. Si vero contractum jam sit matrimonium in facie Ecclesiæ cum impedimento, id exprimi debet pro dispensatione obtinenda. Idem fere stylus servari debet, dum petitur dispensatio voti castitatis ad ineundum matrimonium. Epistola autem signata exterius scribatur: *Eminentissimo, & Reverendissimo Domino, Domino Cardinali Majori Pœnitentiario.*

114. Dispensatio autem committi solet Doctori in Theol. vel Jure Canonico, vel si is haberi nequit, Confessori ab Episcopo approbato, qui non potest litteras aperire, nec exequi dispensationem, nisi audita prius Confessione; & statim litteras lacerare debet, ut præscribi solet in ipsis litteris. Potest autem Confessarius uti hac, vel simili formula post datam Sacra-

mentalem absolutionem: *Et insuper auctoritate Apostolica mihi concessa dispenso tecum super impedimento primi (seu secundi, seu primi, & secundi) gradus, proveniente ex copula illicita a te habita cum sorore mulieris, cum qua contraxisti (vel contrahere intendis) ut matrimonium cum illa rursus contrahere possis, renovato consensu; & prolem, si quam suscepisti (vel suscipies) legitimam declaro. In nomine Patris, cct. Simili fere ratione utatur in dispensatione a voto castitatis. Legesis Bullam Bened. XIV. quæ incipit, *Dei miseratione*, ubi præscribitur forma procedendi in omnibus casibus nullitatis matrimonii.*